

Digues, foll Ramon (5)

EL MENORQUÍ FRANCESC MARÇAL, EL LUL·LISTA MÉS DESTACAT DEL S. XVII

Josefina Salord Ripoll
Coordinadora científica
de l'IME

Quan commemoram els 700 anys de la mort de Ramon Llull, el primer que a l'Europa medieval va desplaçar l'ús del llatí per una llengua vulgar o parlada (en aquest cas, el català) en les obres filosòfiques, sabem que la universalitat de la seva obra no es mesura només per la seva força intrínseca sinó, sobretot i justament per açò, per l'impacte que, al llarg dels segles, exercí en el pensament europeu. Així, parlar de Ramon Llull vol dir també parlar del lul·lisme (i, consegüentment, de l'anti-lul·lisme i del pseudolul·lisme), que, consolidat al segle XV als marcs originaris, català i europeu, s'expandeix als segles XVI i XVII al conjunt de la monarquia hispànica dels Àustries i connecta tant amb la voluntat continental de reforma religiosa renaixentista com amb el racionalisme filosòfic de Leibniz.

És dins aquest context que adquireix importància el que possiblement sorprendrà molts lectors: el fet que sigui un menorquí, Francesc Marçal (Maó 1591 - Palma 1688), la figura més destacada del lul·lisme hispànic del segle XVII, el centre del qual passa de Castella a Mallorca, de la Càtedra lul·liana de l'Estudi General de la qual el franciscà maonès, després de la seva etapa a Roma, es va convertir en «el mestre més eminent del segle XVII», en paraules de Joaquim Carreras Artau.

A la biblioteca del Seminari Diocesà de Menorca es troben la majoria de les seves obres lul·lianes, que bé mereixerien una exposició amb motiu d'aquest Any Ramon Llull. Del conjunt de l'extensa obra lul·lista de Francesc Marçal, destaquen, en primer lloc, «Ars generalis ultima...» (1643) i «Ars brevis...» (1669), edicions comentades d'aquestes obres de Llull amb la voluntat de retornar als textos originals. En segon lloc, se situen un conjunt d'obres en què, a través de cursos pedagògics, el catedràtic maonès introdueix de manera àgil temàtiques diverses del pensament lul·lià.

●● FINALMENT, escriu en vulgar castellà dos memorials per defensar l'ortodòxia lul·liana, sense defugir el lul·lisme devocional de caràcter més popular. En aquesta darrera línia, publica també una obra asceticomística del segle XV d'un frare del puig de Randa, tan lligat a la trajectòria de l'anomenat «doctor il·luminat»: Exercici de la Santa Creu (1682), de la qual, per la tasca d'actualització lingüística, es declara el traductor «en llengua vulgar corrent».

Aquesta breu presentació permet ja deduir les coordenades en què s'insereix el lul·lisme de Francesc Marçal: ben allunyat de la modernitat europea, es decanta per un escolasticisme medievalitzant, acordat amb l'esperit barroc de la Contrareforma

i amb el tancament ideològic de l'Espanya dels Àustries del segle XVII. Amb tot, bon exponent de la seva època, es dreça com la figura més important del lul·lisme del Sis-cents.

Aquest menorquí, que Joan Ramis va incorporar amb termes elogiosos a «Varones ilustres de Menorca» (1817), ens reserva encara una altra sorpresa, que evidencia els lligams que va mantenir amb la seva illa natal: és l'autor del «Tractat especial qual sia el just preu del blat en la isla de Menorca, des de que comença la collita fins que se assenyalà la aforació de aquella» (1650), llibre dipositat a la Biblioteca Pública de Maó. De fet, hi ha una continuïtat entre el lul·lisme i el teòleg i l'autor d'aquesta obra econòmica a favor d'una justícia moral i social per a les classes populars.

Si volen, ho poden descobrir a través de l'edició del text de 2005 en català i la traducció castellana, encapçalada per un interessant estudi de Juan Hernández Andreu. Si recupe- ren, a més, l'apartat dedicat a Francesc Marçal al fascicle de Literatura (II) de l'«Enciclopèdia de Menorca» de fa més de trenta anys, no tindran dubtes que commemorar Ramon Llull en els 700 anys de la seva mort condueix també a aquest menorquí, que va ser el lul·lisme més destacat del segle XVII.

Ad libitum

LOS «EGOS...» (3)

Tomeu Gili
Escribidor

Tengo que suponer que los genes por los que me auto-atrIBuyo lo de *letraherido* venían de muy lejos: en casa solo había dos misales muy manoseados. los dos, mis abuelos eran los cuatro analfabetos, pero, eso sí, mi padre leía el «ABC», que le prestaba su amigo el farmacéutico del pueblo, cuatro o cinco días después de su llegada. (A veces he escrito que toda mi cultura era de crucigrama: el del «ABC» era muy bueno...) Muchos años más tarde, en París precisamente, el farmacéutico del pueblo me recordaría a monsieur Homais, su famoso colega en «Madame Bovary»...

Para empezar, y dada la cantidad de dinero disponible, ahí te encontrabas con dos colecciones a un precio tirado: «Qué sais-je?» (cultura) y «Livres de Poche» (literatura), y solo tenías que acercarte a la Place Saint Michel, donde la gran librería Gibert Jeune te ofrecía miles y miles de libros, donde te volvías loco para escoger. El primer día tuve en la mano más de una docena de ellos, que reponía en sus estanterías cada vez que encontraba otro que me interesaba más. Al final me decidí por «Les Fleurs du Mal», de Baudelaire, «Madame Bovary», de Flaubert, y «Le Rouge et le Noir» de Stendhal. Era la tarde del 21 de noviembre de 1953, el día de mi cumpleaños más intenso que he vivido. «J'ai plus de souvenirs que si j'avais mille ans/ un gros meuble à tiroirs encombré des bilans...» París no acaba nunca...

Més papers

PREGUNTES SENSE RESPOSTA

Guillem López i
Casasnovas
Univ. Pompeu Fabra

Fa uns dies la Fundació Olof Palme, amb seu a Catalunya, i el nostre Cercle d'Economia va organitzar una sessió de presentació de noves idees per a la reforma del finançament autonòmic espanyol. Cap economista català a la taula (estan ja tots els nostres experts desconectats?) i si alguns que pacientment s'assentaven entre el públic. Analitzats els materials que es presentaren es tracta al meu entendre de *un poc més del mateix*, però ara en una direcció tendencialment més acceptable: s'accepta l'anivellament parcial a la manera alemanya en matèria de redistribució de recursos, es respecta el principi de l'ordinalitat, s'afavoreix la simplificació contra l'excés de fonsos, subfonsos i clàusules *ad hoc*, i es desancora d'una vegada per totes el resultat del finançament del *statu quo* inicial (allò de *que ningú hi perdi i que algú, a conve-*

niència, hi guanyi). La primera reacció després d'estudiar aquest tunejat del discurs anterior dels membres de la taula, fou pensar que alguns dels seus protagonistes haurien de demanar disculpes. Primer, per haver trigat tant a entrar en raó (bé, què hi farem), però, sobretot, per haver ajudat a enconar el debat acadèmic en algun cas des de les desqualificacions i el menyspreu. Suposo que aquí no cal que tiri de veta d'hemeroteca. Però, en fi, bé està si l'evolució és bona.

Ara, els qui havíem afavorit alguns d'aquells arguments en el passat estem expectants pels nous rumbos, però ens queden dues preguntes de moment sense resposta. El to federalitzant que aquelles propostes volen donar als canvis en el finançament (ja s'accepta que no hi ha federalisme fiscal si la descentralització de la despesa no s'acompanya amb una corresponsabilitat fiscal més efectiva en ingressos), planteja el dubte de com tirar-les endavant quan a Espanya no hi han prou federalistes. Si introduir aquests canvis en la Constitució requereix dos terços de suport al Parlament espanyol, com pensem, tant els proponents com els partidaris que els puguin recolzar, assolir

aquesta majoria? És possible el federalisme sense federalistes? Llegeixo en premsa que alguns economistes destacats, i no precisament del món sobiranista, argumentaren durant la presentació referida, que una proposta de reforma del sistema de finançament que continua ignorant la realitat catalana estava condemnada al fracàs.

●● LA SEGONA QÜESTIÓ és de saber si encara hi som a temps a evitar el desencaix català amb alguna forma de *reencaix* més raonable. Aquí les aproximacions demanden com a mínim correspondència: calen dues ribes per a posar hi un pont. El Cercle i la Fundació Palme han posat catifa a les noves propostes de qui, repeteixo, haurien de començar a promoure-les reconeixent errors. Però noto que estaria bé que les dues entitats s'esforcessin, a hores d'ara també, a fer desembarcar idees diferents a les prevalents a la capital del regne. Ni la Fundació esmentada ni cap altra similar, ni el Cercle de Empresaris de Madrid ha mostrat que jo sàpiga interès per escoltar cap altra veritat més que la revelada. L'asimetria és completa. Què fan, doncs, els nostres promotors por-

tant la bona nova que ve de fora de manera acrítica si no aconsegueixen impulsar iguals plataformes posades a fora? Si estan per l'acord, és aquesta una manera de fer veure a la contrapart que cal enraonar quan s'ignoren les fortaleses pròpies per magnificar les de l'altra?

Finalment, per a molts economistes catalans el finançament autonòmic és només una part de les relacions fiscals amb l'Administració central. També tot el que passi amb les competències exercides des de l'Estat en matèria de despesa territorialitzada i inversions és rellevant en el balanç fiscal. Ara, responent al mandat del Parlament de Catalunya es presentarà la balança fiscal de Catalunya amb l'Administració Central del 2012. Sí, el 2012!!! Com explicar que Catalunya no disposi d'altres dades més actuals mentre que institucions privades que treballen per al Ministeri les tinguin a disposició al dia? I és que no considerem avui el procés català com un problema d'estat i tancar els ulls a l'excepció basca no sembla bona carta de presentació catalana. Guanyada lleugerament la paraula, ara a alguns els manca recuperar la vista, tot i que si això continuava tardant és probable que ja no se sigui a temps per a l'acord.

Article publicat a «El Punt Avui»